

Biljana Srbljanović

Tekstualno obrazloženje za spomenik posvećen Zoranu Đinđiću

Uvod

Savremena istorija naše zemlje je kontekst u kome nastaje ovaj spomenik i kontekst u kojoj je ličnost Zorana Đinđića postojala i stvarala. Ta savremena istorija duboko je uronjena u kakofoniju glasova, maglovitih sećanja, različitih interpretacija traumatičnih događaja, distorziju istorijskih narativa, buku koju stvaraju neodmerene, netačne, preglasne reči. Javni i to ne samo politički, već i kulturni diskurs, zagađen je bukom reči i glasnih zvukova, koje sami proizvodimo, a koje više niko ne sluša jer ni ne uspeva da ih čuje.

Ulice grada su preplavljene bukom koje sačinjavanju zvučni pejzaž urbanih prostora, ali i stvaraju zvučno zagađenje, prostor u kome se govori, viče, navija, protestuje, buči, ali ne sluša.

Spomenik posvećen Zoranu Đinđiću zato postaje više od jednog umetničkog obeležja namenjenog da pokoljenja podseti na postojanje ovog filozofa i političara. Spomenik prerasta u "prostor sećanja" ("lieux de memoire"¹) koji u sebi nosi naše kolektivno sećanje ne samo na ličnost, već i na delo Zorana Đinđića, pre svega na izgovorene i napisane reči koje, kako naša kolektivna trauma pokazuje, nije imao ko da čuje.

Zajedničko sećanje nikada nije "nevino", ono je uronjeno u prirodni psihološki, ljudski proces sekundarne revizije, distorzije, izmene, podsvesnog, nenamernog ili čak *namernog* zaborava delova koje društvo ne uspeva da savlada. Sama istorija, kao proces, stvara nam poziciju onoga ko je menja u odnosu na današnjicu, ali i menja današnjicu u odnosu na pouke iz prošlosti. Zato je važno da se reči beleže, da se čuju.

Skulptura sa zvučnom instalacijom

Opšti opis: Skulptorsko rešenje sa zvučnom instalacijom

Ponuđeno skulptorsko-dramaturško rešenje želi da generiše "prostor sećanja" kroz skulptorsku i zvučnu instalaciju koja aktivno, vizuelno i mentalno, započinje razgovor sa prolaznicima o ličnosti koju evocira. Zvučna instalacija je diskretniji sastavni deo umetničkog rešenja, u kome prednjače jasne tradicionalne spomeničko skulptoralne forme iz kojih je vizuelni oblik izveden, ali svojom dopunjujućom, interpelacijskom ulogom, zvučna umetnička forma "uvlači" posmatrača, aktivira ga i čini sastavnim delom skulpture, poziva na razmišljanje i refleksiju sopstvene uloge u društvenim tokovima.

Fizička forma skulpture je izvedena iz opšteg najrazaznatljivijeg i svestremenog vizuelnog simbola: strela koja usmerava pravac kretanja i mišljenja, kao pokazatelj potrebe za fizičkim i mentalnim snalaženjem u okruženju. Strela je kao što znamo prekinuta, polomljena, pa je i forma narušena, nedostaje joj deo, a rana tog prekida je u visini očišta posmatrača. Pravac još uvek postoji ali nema

¹ Prema Pierre Nora, 1984.

fizičkog kontakta sa izvorištem. Posmatrač i gledanjem nadomeštaju prekid blistave inoksnе strele. Čvrste, jarko crvene konzole, drže gornju odlomljenu masu u poziciji početnog kretanja, tako da je ona i dalje pokazatelj kretanja. Nedostajući komad forme markira početno kretanje, usmeren i stabilizovan konzolama, skelama koje se istovremeno, zarđale, bolno zabijaju u srebrnu masu, ali ga, kao neka medicinska pomagala, drže u dobrom pravcu.

Sama simbolika strele je istovremeno i jasna i višeznačna. Strela je univerzalni simbol za pravac i smer, glava strele se prepoznaje kao "simbol prodora svetlosti, smrti, ljubavi ili spoznaje, povezana je sa simbolima sunca i ostrim ubodima",² dok prekinuta, izvijena strela jasno evocira traumu koja ovu strelu (misao, pravac) samo za trenutak ometa, ali je nikada ne zaustavlja, jer strela i tako ozleđena, i tako trajno i nepovratno prekinuta, ipak i dalje stremi gore, nezaustavljivo leti u visine.

Zvučna instalacija polazi od osnovne ideje unutrašnjih glasova prolaznika, misli koje beže i koje se mešaju, koje nadglasavaju i nadjačavaju jedne druge, koje zbunjuju i skreću sa strelovitog puta.

Glasovi, koji se čuju iz diskretno plasiranih zvučnika, su zapravo naši: glasovi i dnevna buka koju proizvode prolaznici, zauzeti svojim poslom, svojom dokolicom, svojim *nenamernim namerama* da se inkorporiraju u zvučni pejzaž grada. Snažni mikrofoni raspoređeni strategijski i sakriveni od pogleda, polucije, obezbeđeni protiv vlage i uticaja meteo-uslova, kao i posebno obrađeni zaštitom protiv insekata, ptica i svake druge vrste biološke polucije³ skupljaju zvučnu kulisu koju proizvode prolaznici, obrađuju je i sa kašnjenjem od 2 sekunde, emituju sa pomenutih zvučnika, tako da odmah i intuitivno postaje jasna igra u koju je posmatrač uključen. Posmatrač i njegovo okruženje proizvode zvuk, dnevnu buku, mešavinu i kakofoniju glasova i misli, koje mogu biti u dijapazonu od banalnih fizičkih radnji (koraci, odjek, zvuk potpetica na pločniku, zvono dečijeg bicikla, lavež pasa iz susednog parka), do vrlo usmerenih i namernih (studenti iz okolnih fakulteta, umetnički programi i performansi, protesti, studentske pobune i porazi), pa sve do besmislenih (namerni uzvici, izazivanje eha, tapšanje, zviždanje, pubertetski urlici, neuljudno dozivanje) i do onih opšte atmosferskih (duvanje vetra, zvuci kiše i oluje, šuštanje lišća i drveća iz parka, škripa snega, tišina grada, cvrkut ptica, iznenadni pljusak i jednako iznenadni prestanak kiše).

Ovaj prvostepeni dramski nivo igre samo uvodi posmatrača u drugi, dubinski i suštinskiji: kada se približi skulpturi, posmatrač iznenada počinje da razaznaje poznati glas sa poznatim rečenicama, koje ne može sasvim jasno da locira odakle dolaze, ni šta zapravo znače. Iz drugog nivoa dobro skrivenih i obezbeđenih zvučnika, koji se nalaze u gornjem delu prekida strele, sa unutrašnje strane, dopire glas Zorana Đinđića, zvuk njegovih reči i iseckanih, iscepkanih rečenica i misli, sa začudnim prekidima i dužim pauzama, veoma utišano, tako da posmatrača poziva da napravi *napor* da

zvuk čuje,
da ga prepozna,
da sasluša
i konsekvntno razume.

Za ovu jednostavnu operaciju potreban je samo jedan preduslov: da utiša SEBE.

² Mark O'Connell, Raje Airey.

³ Pogledati tehničku specifikaciju opreme.

Mikrofoni koji skupljaju kakofoniju, prestaju da stvaraju šum i smetnju za slušanje reči Zorana Đinđića, onda kada shvatimo da ga nismo slušali i čuli OD NAS SAMIH, te kada shvatimo da je jedini napor koji je potreban je da *utišamo sami sebe*.

Veoma je važno naglasiti da je zvučna instalacija krajnje intuitivna, ali i sa izrazito kontrolisanim nivoom decibela, koji nikada ne prelazi granicu čujnosti na samo nekoliko koraka u perimetru oko skulpture i time ne doprinosi opštem sonornom zagađenju, ali ipak simbolički i bukvalno, čini tu kakofoniju glasova od koje ne čujemo suštinu i zbog koje *moramo načiniti napor* da čujemo i razumemo misli velikog govornika kome je spomenik posvećen, a koga nismo umeli da čujemo od buke koju smo sami stvarali.

Pitanja koja postavlja čitava skulptura i zvučna instalacija, sledstveno tome, su:

Šta sam ja učinio?

Šta sam mogao da učinim?

Šta nisam čuo, razumeo?

Da li sam mogao nešto da promenim?

Šta sam propustio da slušam i razumem i zašto mi se to dogodilo?

Zašto to ne uradim SAD?

Kako to mogu da uradim SAD?

Zvučna instalacija je skriveno inkorporirana u simbol prekinute strele, očišćene od svih suvišnih elemenata (postamenta, okruženja), da bi se blizina posetioca i dela učinila što prisnijom, a istovremeno da bi se evocirao simbol misli koja je pogodila naše društvo, vinula se *na gore*, u svojoj putanji za trenutak prekinuta, da bi pobjednički i prkosno nastavila dalje. Time se dobija čistota izraza, jasnost i intuitivnost utiska, a sama blizina čini posetioca subjektom komunikacije, jer memorijalna skulptorska forma takođe, mimo uobičajenog, ne reprezentuje pojavnost onoga kome je posvećena, već pokušava da generiše kroz čitljivu metonimiju, samu životnu paradigmu Zorana Đinđića: jasna usmerena misao, ali prekinuta misao, ometena brzina, sposobnost sagledavanje prostora i vremena i usmeravanje drugih na odlučno kretanja kroz neizbežne i zadate prepreke. Kuda? Intelektom napred.

Insistirajući na dinamici i tenziji i na nelagodi gubljenja dobrog pravca i njegovog ponovnog naslućivanja, prati stalno trajanje zvuka bas u prostoru gubitka forme. Tako je prostor sećanja i mesto gde stvari gledanjem i slušanjem popravljamo. Baš svako ko za to hoće da da svoje vreme u bliskom kontaktu tako da može da čuje dramaturški i zvučno uobličeni sled Đinđićevih rečenica i izlomljenih iskaza, njegovim glasom, koje teku i popunjavaju fizički diskontinuitet i odsustvo celovitosti forme i sećanja.

Opšti opis: Pozicija /vizure su objašnjene u grafičkim priložima/

Forma računa na vidljivost jake vertikale, visine 6,2 m, ali oblik nije epski dominantan. Blago dislocirana pozicija od zadanog mesta, kako bi se izbegla ogledalna situacija spomenika, koji su iz različitih epoha i treba nužno da govore različitim plastičkim dejstvima. Tako ova skulptura sa zvučnom instalacijom treba da izgleda kao slobodno položeni pokretljivi inventar i oblik koji tek što je dobio svoje mesto na trgu. Čitava situacija ističe kvalitete okolnih građevina neinvazivnošću oblika i kontrastom retorike, jer upotrebljava rečnik savremene umetnosti, tako neprisutan u prostorima Beograda. Upotrebljeni materijal delimično reflektuje okolinu. Koautori čvrsto veruju da prostor sećanja za Zorana Đinđića, a u duhu njegove misli, mora biti iz polja savremenog stvaralaštva, mora

biti po postulatima savremene vizuelne umetnosti. TO je takođe vrsta sećanja za Zorana Đinđića. Sećanja i na njegovu ideju o nužnosti promena i modernizacija.

Skulptorska materijalizacija

Podzemni deo – BETON: Betonski temelj je istovremeno, nevidljivi, oblikovni podzemni deo skulptorske celine, koji dograđuje opštu oblikovnu referencu: obrnuto ćirilično slovo Ћ. Iako spolja nevidljiv on takođe determiniše funkciju celinu.

Skulptura – INOX-CORTEN: Telo skulpture izrađeno je većim delom od inoksa (češljani nerđajući čelik visoko koroziono otporan - indeks 316) polumat belo-sivog reflektujućeg sjaja, a delimično od kortena (corten čelik sa dodatkom nikla i bakra koji sam stvara trajnu narandžasto-crvenu koprenu postojane neskidajuće zastitne rđe). Skulptura tako dobija telo od čelika koji ima dve, po fizičkim i pojavnim karakteristikama, veoma različite vizualizacije. Već opisane kortenske prirodno crvene konzole - drže gornji otkinuti inoksnii deo u vizuelno nestabilnoj i dramatičnoj ravnoteži – što je bitan deo sadržine plastičke forme, ali je on zapravo statički u veoma pouzdanoj vezi. Skulptura bi bila rađena direktnom izradom u radioničko-bravarskim uslovima: navarivanjem čeličnih limova od 6mm na jaku i statički proračunatu unutrašnju noseću konstrukciju. Kanelure i crteži vidljivi na telu skulpture zapravo su inoksnii „U“ profili okrenuti otvorenom stranom na vidljivo spolja.

Tako vidljiva unutrašnja konstrukcija, mesta spojeva i prekida, mesta varenja i šrafljenja, potvrđuju konzistentnost forme, čija pojavnost odaje svoje unutrašnje logične tokove. Polazni osnov jeste i ideja da se od gotovo banalnog, a svakako jednostavnog grafičkog simbola, koji svojom brzinom i prekidom gradi sadržaj – zapravo napravi visoko estetizovana kompleksna forma iz repertoara savremene recentne umetnosti, čije snažno vizuelno i fizičko kretanje i konceptualni aspekt potvrđuje i visoko kvalitetna plastičko-skulptorska retorika. */Sa druge strane: „Znak strele spada među najstarije sačuvane simbole i može se naći u gotovo svim civilizacijama, kao samostalan ili kao deo komplikovanih simboličkih formi. Posebnu ulogu ima u simboli naroda sa severa Evrope, Nemačke i Engleske. Univerzalno simbolizuje borbu, disciplinu, odgovornost, odricanje, snagu, uspeh koji zahteva žrtvu, odlučnost...“/*

Tehnički elementi za zvučnu instalaciju: Svi upotrebljeni materijali imaju najstabilnije moguće karakteristike. Jednom postavljena instalacija za zvučni tok čvrsto je zaštićena neprobojnim oklopom skulpture, kroz čiju unutrašnjost prolazi. Pojedini elementi imaju pristup servisnom održavanju, ali je osnovna tehnologija elementarna i samoodrživa, kada jednom bude kvalitetno isprojektovana. Koautori poseduju kompetenciju u predloženim poljima te je izvodljivost predloženog rešenja apsolutno moguća.

Zvučna instalacija

Zvučna instalacija, kao sastavni deo skulpture, funkcioniše na dva stepena. U konceptualnom smislu, ona predstavlja mesto mešanja istorije i sadašnjice i polje u kome svako ko je zainteresovan ili ko samo slučajno prođe pored spomenika, postaje sastavni deo tog "mesta sećanja", u poziciji da pokuša da se izbori da čuje ono što bi inače bilo neminovno namenjeno zaboravu.

Ova zvučna instalacija je, dakle, više od obične ilustracije Đinđićeve misli putem emitovanja fragmenata njegovih govora. Ona je prostor u kome se slušalac, posetilac, obični prolaznik, mora metaforički (a i bukvalno) izboriti da u buci i kakofoniji sadašnjice utiša, napravi napor da čuje i da sasluša ono što možda nikada nije imao priliku da sluša. Posetilac dolazi u situaciju da sam odlučuje da li želi da sluša sebe ili da čuje nešto drugo, a sam snimak Đinđićevog glasa je utišan jer je za slušanje njegovih reči potrebno napraviti i dodatni napor koncentracije, zvučne izolacije od okoline, od sadašnjice u kojoj se reči gube u buci.

Posmatrač time, postaje sastavni deo spomenika i čitavog prostora sećanja, on sam odlučuje da li će napraviti napor da čuje, da sasluša i koliko će to trajati i koliko će ga dugo pratiti ono što je čuo, kada od spomenika ode i nastavi sa svojim životom u sadašnjici.

Tehničke specifikacije zvuka

Spomenik poseduje interaktivni kompjuterski sistem, koji omogućava prevođenje jednostavnih zvučnih pobuda u složene auditive pojave.

U strogo tehničkom smislu, kompjuterski sistem je *jednostavan, logičan, izvodljiv i održiv*, zahteva elementarnu tehničku kontrolu i održavanje, ne više od sistema semafora ili javne rasvete i u potpunosti je tehnički razrađen u projekat koji je održiv.

Tehnološki proces pretvaranja zvučne pobude u zvučni objekat, sastoji se iz šest koraka:

I registrovanje zvučne pobude elektroakustičkim pretvaračem – pretvaranje zvučnog pritiska u električni signal;

II analogno-digitalna konverzija;

III pohranjivanje digitalnih informacija u memoriju i estrahovanje parametara za oblikovanje objekta;

IV oblikovanje zvučnog objekta korišćenjem parametara digitalnog zapisa;

V digitalno-analogna konverzija;

VI emitovanje zvučnih objekata.

Auditivni objekti i skulpturalne forme ekstaziraju u prostor i stvaraju određene atmosfere koje publika opaža. Fenomen uprostoravanja (engl. spatialization) ili difuzije zvuka (engl. sound diffusion). Estetski rad na stvaranju atmosfera sastoji se od davanja stvarima, ambijentima, pa i ljudima osobina iz kojih nešto može proizaći, tj. ekstazirati. Spomenik proizvodi zvučne objekte koji ekstaziraju u prostor i utiču na promenu atmosfere. Formiraju se dva koncentrična zvučna prostora: prvi, uz spomenik, prostor glasa Zorana Đinđića. Drugi, na platou oko spomenika, prostor izmenjene percepcije ambijentalnog zvuka.

U savremenom dizajnu scenskog zvuka pod difuzijom se podrazumeva korišćenje sofisticiranih kreativno-tehničkih zahvata tokom izvođenja muzičkih kompozicija i zvučnih ambijenata. Vremenski promenljivom raspodelom zvuka u okviru višekanalnog sistema reprodukcije stvara se utisak kretanja zvučnih masa po zvučnom, tj. auditornom prostoru. „Interaktivna zvučna instalacija povezuje zvuk i

prostor na provokativan i stimulativan način, često se oslanjajući na arhitektonske elemente, društvene događaje i buku unutar i izvan galerije. Na ovaj način interaktivna zvučna instalacija prevazilazi uskogrudost tradicionalnog muzičkog izvođenja otvaranjem prostora, istraživanjem elektronskih sistema i njihovog odnosa sa urbanim javnim prostorom, smeštajući slušaoca u šire polje doživljaja“ (Brandon LaBelle, Background Noise).

U interaktivnoj zvučnoj instalaciji skulptura se odnosi prema prostoru kao žica prema rezonantnoj kutiji instrumenta.

„Zvuk je stvoren i moduliran ne samo materijalnošću prostora nego i telesnim prisustvom drugih. Zato je akustički događaj takođe i društveni: multiplikovanjem i proširivanjem prostora, zvuk kroz slušaoce neizbežno stvara i mnoštvo 'uglova posmatranja', dodajući akustičkom događaju funkcije društvenosti“ (Brandon LaBelle, Background Noise).

Hardverska komponenta je veličine strujnog sandučeta, povezana sa skulpturom ukopanim, zaštićenim kablovima ispod ulične površine u dužini od nekoliko metara, a lako dostupna za svaku neophodnu intervenciju i održavanje iz same podzemne garaže, koja će se nalaziti ispod platoa koji nosi spomenik.

Važna napomena uz maketu

Sama zvučna instalacija u ovoj maketi je takođe samo SIMULIRANA. Zvuci atmosfere i prirodnog sonornog okruženja, koji će se u realnom prostoru i vremenu na licu mesta stvarati, ovde su SNIMLJENI da bi ilustrovali i evocirali krajnji oblik zvučne instalacije, oni nisu realni. Zvuke koje posmatrač čuje, prilazeći MAKETI su, dakle simulirani i unapred snimljeni, a zvuci glasa Zorana Đinđića minimalno obrađeni, pre svega u dramaturškom smislu, dok će svoju punu zvučnu komponentu, jasnoću i bistrinu zvuka dobiti tek u krajnjem obliku gotovog spomenika.

Odabir reči i misli Zorana Đinđića obuhvata ono što je govorio, kada nije bio uronjen u dnevno-političke izazove, svedoči o ovom čoveku kao o velikom misliocu i analitičaru svog vremena, kao o divnom govorniku i nepogrešivom posmatraču ljudske prirode, ljudi sa kojima je živeo. Reči su poetične, koliko i metaforične, ali i precizne i svezremene, one režu duboko u tkivo ljudske prirode, suštinski, u svoj svojoj jednostavnosti, obuhvataju sva obeležja naše kulture, mentaliteta, našeg društva u celini.

Insert zvučne instalacije

.....Kaži ljudima istinu.....Najlakše je negde se popeti i onda pljučkati na ostale.....Morate da se umijete hladnom vodom.... Ako ne pomaže, da se istuširate hladnom vodom,.....da počistite svoju kuću.....i bukvalno.....a i metaforičkiTradicija je trag kočenja.....Mene je bog dao kao jednu osobu kojoj ne treba ljubav. Ja imam ljubav svoje žene, svoje dece, svojih prijatelja, meni ne treba da me neko voli.....Život je čudo jedno dato

nama.....Spavaćete kad budete u penziji.....I vi ste mlad čovek, ja vam kažem, gledajte u budućnost. Gledajte u budućnost i tamo ćemo se sastati vi i ja.....